

Temapaket Maktlekar

I denna pdf finns ett smakprov på övningar för ungdomsgrupper på temat maktlekar av Sanna Mohr och Sannie Wedberg samt en teaterscen av Martina Bigert. – se innehållsförteckningen nedan. För fler övningar och teaterscener, se ”Maktlekar - Arbetsmaterial – Vad är lek och vad är allvar?”

Om Maktlekar

Maktlekar handlar om att rangordna status och makt och innehåller alltid våld av något slag. Lekarna har gruppstärkande inslag och kan uppfattas som både roliga och spännande. Gruppsammanhållning och gemenskap är starka påtryckningsfaktorer för att någon ska börja att delta. Deltagarna är villiga att både ta emot våld och ge för att få vara med. En maktlek kan vara rolig och spännande, en maktlek kan vara kränkande och våldsam, en maktlek kan hålla ungdomar i ett så hårt grepp att de inte vet hur de ska ta sig ur. Enligt vår erfarenhet så finns maktlekar överallt i olika utsträckning och omfattning.

“Allt från en liten boxning på armen till grova kränkningar och misshandel”

I gruppen slipper man ta eget ansvar och genom sin grupp sätter man gränser för var tillhörigheten går. Genom att inte tjalla slipper man ansvar för både sina egna och andras handlingar. Det är självklart att alltid hålla vuxenvärlden utanför. Det är ingen vanlig lek det handlar om. Det är ett spel som för de flesta ger erfarenheter av kränkningar och för en del ångest över sina egna våldsamma handlingar för resten av livet.

Vill du läsa mer om Maktlekar? Beställ ”Maktlekar - det dolda gruppvåldet bland unga” av Sanna Mohr, Stefan Koch och Sannie Wedberg, i din nätbokhandel eller via Bilda Förlag.

Innehållsförteckning

Till läraren

Inledning- och avslutningsövningar: Temperaturmätaren & Ja, nej eller sådär

Värderingsövningar: Vad är en Maktlek? & Språktestet

Dilemmaövningar: Vad ska Angela göra? & Jonas & Arild

Statement- och reflektionsövningar: Säg nej! & Statements!

Teaterscen & manus: Slavlek & efterföljande diskussionsmeny

Till Läraren

ALMAeuropa myntade begreppet maktlekar under våren 2010 efter en tids arbete med barn och unga på temat. Maktlekar är samlingsnamnet på de lekar som bygger på straff och kränkningar av olika slag inom många ungdomsgrupper.

Genom våra tidigare erfarenheter av ungdoms- och värdegrundsarbete såg vi att lekarna behövde lyftas fram i ljuset. Kunskap om lekarna måste spridas i vuxenvärlden och ungdomarna måste få chans att reflektera och diskutera kring fenomenet. De gränsöverskridande lekarna speglar ett samhälle med mer extrema uttryck i våld och kränkningar, vilket gör att lekarnas innehåll både kan negligeras och väcka fasa. Visst kan lekarna vara roliga och gruppstärkande, men att så pass många av lekarna och dess ingredienser är så kränkande att de inte går att blunda för. Lekarna bör diskuteras och ibland också förbjudas.

Övningarna i detta material återfinns i ”Maktlekar – Arbetsmaterial – Vad är lek och vad är allvar?”. Till dessa finns ytterligare teaterscener och ett stort antal övningar. Om du arbetat med värderingsövningar eller liknande material tidigare är det en fördel, annars bör du tänka på att det kan kännas skönt att ta ställning till något som presenteras som hypotetiskt. Samtidigt kan det vara spännande att få kliva in i en roll och fundera på hur man tror att någon annan skulle agera. Det ger perspektiv på hur man själv skulle agera och var ens egna gränser går. Övningarna bygger på deltagarnas tyckande och tänkande, om du som pedagog känner att du måste gå in och styra vid något tillfälle, tänk på att utgå från dig själv så som, Jag tycker... Jag har hört att det är så här...

Teaterscenerna är tänkt att passa för de flesta miljöer och oberoende av förkunskaper hos de unga som ska spela upp dem. För pedagogen gäller det att anpassa nivån till den grupp man arbetar med. Budskapen i scenerna är tydliga och lätta att arbeta med.

Toleransen för mobbning och våld i samhället är sedan länge minskande. Det är en ibland bortglömd positiv utvecklingslinje. Samhället rör sig på flera områden fortsatt mot mer humanism och tolerans, mot genomförda rättigheter för alla medborgare, mot bättre förhållanden för alla. Det går att arbeta med värderingar och nå stora resultat. Med ”Maktlekar – Arbetsmaterial – Vad är lek och vad är allvar?” vill vi skapa ett verktyg så att man kan påverka unga att inte umgås med våld som viktigaste ingrediens. Inom ramen för vårt arbete har vi fått stöd för projektet Maktlekar från Arvsfonden.

Inledning- och avslutningsövningar ska präglas av lättsamma lekinslag. Syftet är att skapa lugn och trygghet i rummet samt en trevlig eller lättsam avslutning.

Temperaturmätaren

I den här övningen gäller det att reflektera och gradera olika frågeställningar utifrån sig själv. Sedan kommenterar eller pratar alla om resultatet tillsammans. Inled med att rita en lodrät linje på tavlan och skriv dit 1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 under den. Dela ut en varsin liten färgglad lapp som de sedan ska fästa på tavlan. Alternativt låt dem, några i taget, gå fram och sätta ut ett streck var på skalan de tycker att de befinner sig för närvarande. 1 är till exempel inte alls roligt och 7 är mycket roligt. Frågeställningarna och dess svar kan också vara en temperaturmätare för den som ska hålla i övningarna.

Förslag på frågeställningar;

Hur roligt är det att göra olika övningar och spela teater?

(1 inte alls roligt, 7 mycket roligt)

Hur kul är det att komma till idrottslektionen påklädd fast utan byxor?

(1 inte alls roligt, 7 mycket roligt)

Hur vanligt tror du att det är med gruppträck?

(1 inte alls vanligt, 7 förekommer väldigt mycket)

Hur mycket kan du påverka ditt eget liv?

(1 inte alls mycket, 7 väldigt mycket)

Är det viktigt att ha makt?

(1 nej inte alls, 7, väldigt viktigt)

Ja, nej eller sådär

Låt var och en ta ställning till vad de själva tycker om sin egen förmåga. Alla ska stå upp och sedan visa med kroppen sina individuella svar. Om de tycker JA så ska de hålla upp båda händerna i luften, om de tycker NEJ så ska de hålla händerna i midjan och om de tycker SÅDÄR så ska de stå på ett ben. Läs upp ett påstående och låt dem göra sina val, fortsätt sedan med nästa.

Instruktioner:

JA – båda armarna upp

NEJ – händerna i midjan

SÅDÄR – stå på ett ben

Välj från dessa påståenden;

Jag är en bra förlorare

Jag är rättvis

Jag är bra på att sjunga vackert i duschen

Jag är äventyrlig

Jag är bra på att komma på saker att roa mig och andra med

Jag är bra på att lista ut mördaren i deckarhistorier

Jag är bra på bollsporter

Jag är en bra lyssnare

Jag är bra på att uttrycka mig

Jag är bra på att hjälpa andra

Jag är en bra vän

Jag är bra på att laga mat

Jag är bra på att lära mig nya saker

Jag är bra på att spela teater

Jag är en bra ledare

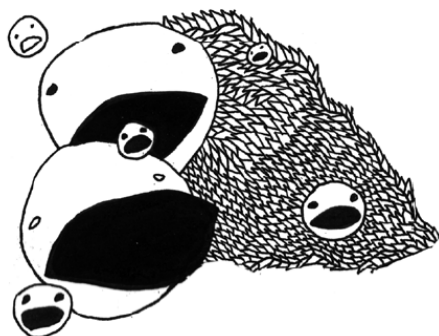
Jag är bra på att kompromissa

Jag är bra på att peppa mig själv

Jag är bra på att spela schack

Jag är bra på att skriva spännande historier

Jag är bra på att visa vad jag tycker

Värderingsövningar ska ge alla en möjlighet att visa vad de tycker. Ge tydliga instruktioner att man har rätt att ändra sig. Tänk också på att inte försöka lägga till rätta de åsikter som kommer fram i stunden. Om det behövs så ställ följdfrågor och låt andra komma till tals i samma fråga. Värderingsövningarna ska hjälpa till att lyfta fram olika åsikter och olika svar.

Vad är en Maktlek?

Den här övningen kan ses som en introduktionsövning där de lekar och ritualer som vi benämner som maktlekar får sitt namn och därmed sitt synliggörande. Det kan vara en fördel att göra denna övning med en inte alltför stor grupp så att alla känner sig trygga nog att prata öppet om lekarna.

Positioneringen kanske inte är synlig i gruppen men den finns. Läs upp en lek i taget och fråga om de känner till den. Hur går den till? Gör man den här? Gör man någon som liknar den här? Känner ni till andra som gör den? Vilka är med? Är alla med? Får alla vara med? Slipper man vara med? Blir man utanför då?

Förslag på olika maktlekar;

Invigningsleken

Om du klippt håret eller ändrat frisyr ska du invigas genom att motta slag i nacken av alla.

Suddgummibögen

Ett bögtest där du suddar med sudd på handen tills det börjar blöda. Om du avslutar innan eller börjar gråta är du bög.

Fotboll/Vevboll

Vevboll är fotboll med vanliga regler fast med ett tillägg. Skjuter en spelare på mål men missar, så har de andra spelarna rätt att sparka och slå honom. De får fortsätta tills han sprungit fram till målburen och hoppat upp och slagit med handen på övre målribban.

I dare you

Deltagaren får ett uppdrag som han/hon ska utföra, ofta under en längre tid. Utmaningen kan till exempel lyda: "I dare you att prata uppkäftigt till en lärare en hel dag i skolan."

Språktestet

Låt hela gruppen komma på alla ord de någonsin blivit kallade för, både skällsord och snälla ord, och skriv upp dem på tavlan. Lägg sedan till alla ord som de någon gång har kallat någon annan. Deras egna namn som Anders, Samira, Fernando, Maria etc. ska inte skrivas upp.

Välj nu ut tio av de "elaka" orden och tio av de "snälla" orden och skriv ner dem på olika små lappar. Vik ihop varje lapp och lägg dem i en liten låda av något slag. Låt sedan två och två komma fram och dra en lapp. De får sedan överlägga i en minut och ska därefter spela upp en kort spontan scen. Ordet som står på lappen ska finnas med och ska sägas minst två gånger i scenen.

Låt nu de övriga gissa vilket ord det var och ställ gärna någon följdfråga. Till exempel:

påverkade ordet handlingen? Påverkade ordet någon av rollerna? Kan ordet påverka så att den som blir kallad för det får högre eller lägre självkänsla?

Avsluta med att ställa frågan: Tycker ni att det känns okej att kalla någon för det här ordet? Om gruppen enas om att det inte känns okej att använda ordet, markera det genom att stryka ordet på tavlan. Fortsätt sedan med nästa grupp tills alla har fått göra.

Knyt ihop övningen med att gå igenom resten av orden på tavlan (som inte stod på lapparna), så att det till slut endast finns kvar ord som gruppen tycker att det är okej att man kallar varandra. Betona gärna att positiva ord är bättre för självkänslan och stämningen.

Ett dilemma presenterar en situation där man kan ta ställning utifrån. Här presenteras två dilemman i 4-hörnsform. Om man vill kan man även använda dem som grund för improviserad teater. De kan då utgå från ett dilemma som de spelar upp och ger en egen lösning på.

Vad ska Angela göra?

Läs upp följande situation och be därefter deltagarna ta ställning till dilemman genom att ställa sig i det hörn som passar deras tankar. Varje hörn representerar ett svarsalternativ. Låt alla tänka en kort stund innan de flyttar på sig.

Dilemma... Milena, Juliette och Lola är bästa vänner och hänger alltid ihop. Angela känner dem inte så väl men brukar hänga med dem ibland. En kväll när de sitter på ungdomsgården och pratar kommer de in på de dummaste sakerna som de gjort. Angela känner sig lite utanför för hon har inget riktigt galet att komma med. Då utmanar Milena henne med en "I dare you"-lek. Om hon stjälar några tjugor ur ungdomsgårdens fikakassa slipper hon berätta om det dummaste hon gjort. Angela tvekar, hon vill ju inte förstöra stämningen och har inget annat att komma med.

Vad ska hon göra?

Markera varje hörn med en siffra för de olika svarsalternativen – muntligt eller skriftligt.

1. Såklart hon inte ska stjäla.
2. Det är bara några tjugor så det är ju inte direkt brottsligt och då har hon ju något att berätta om nästa gång.
3. Låtsas att hon stjälar men tar av sina egna pengar.
4. Öppet hörn för egna förslag.

Låt varje hörn berätta för varandra hur de resonerat. Därefter kan någon/några från varje hörn redogöra för hela gruppen hur de tänkte när de tog ställning. Lämna utrymme för att man får byta hörn efter man hört de andras resonemang.

Följdfrågor: Varför utmanar man någon? Ställer man upp på en utmaning för att man själv vill ha spänning eller är det för att man vill visa inför gruppen att man vågar? Tror ni att det är vanligt att man antar en utmaning för att få kompisar? Tror ni att Angela skulle kunna ge de andra tjejerna utmaningar också? Hur kan en utmaning bli förnedrande? Var går gränsen?

Syfte: Gruppträck och att få vara med är starka påtryckningsfaktorer för att tänja på gränserna. Ofta kan en utmaning först kännas som en rolig grej och sedan resultera i allvarligare följder. Många söker ständigt nya kickar och lekarna triggas av värre och värre utmaningar. Samtala gärna om vad som kan vara gruppstärkande och vad som är gruppträck.

Jonas & Arild

Läs upp följande situation och be därefter deltagarna ta ställning till dilemman genom att ställa sig i det hörn som passar deras tankar. Varje hörn representerar ett svarsalternativ. Låt alla tänka en kort stund innan de flyttar på sig.

Dilemma... Jonas och Arild står i korridoren och hänger. Det är trist och inget händer. Arild utmanar Jonas på en boxningslek där man får slå ett knytnävsslag var sin gång tills någon ger upp. Jonas tvekar men några andra har hört utmaningen och ställer sig i ring runt dem. Kom igen, kör igång säger de och fler börjar samlas. Arild slår första slaget och Jonas känner att han inte har något val utan måste hänga på. Slagen blir hårdare och hårdare. Jonas känner att det gör riktigt ont och det rinner blod från ögonbrynet. Han känner att han snart inte orkar mer. Om han slutar förlorar han och då också respekten hos de andra.

Vad ska han göra?

Markera varje hörn med en siffra för de olika svarsalternativen – muntligt eller skriftligt.

1. Han ska sluta. Man ska tänka på hälsan först.
2. Är man med i leken får man leken tåla. Han ska fortsätta till slutet.
3. De andra ska se till att de slutar. Han blöder ju!
4. Öppet hörn för egna förslag.

Låt varje hörn berätta för varandra hur de resonerat. Därefter kan någon/några från varje hörn redogöra för hela gruppen hur de tänkte när de tog ställning. Lämna utrymme för att man får byta hörn efter man hört de andras resonemang.

Följdfrågor: Vilket ansvar har de som tittar på? Är det okej att låta någon slå på en hur mycket som helst? Hur känns det att förlora anseendet hos ens kompisar? Kan man göra någonting åt det senare? Hur länge blir man "straffad"? Är det värt det? Borde han ha struntat i utmaningen? Kan det vara "tufft" att inte ställa upp på en utmaning? Hade det varit lättare för Jonas att dra sig ur om det inte varit några åskådare?

Syfte: Våld bland maktlekar är en vanlig ingrediens. Många talar om att man "blir" någon för ett tag. Och att man får respekt om man vinner och om man tål att ta mycket stryk. Gränserna blir suddiga mellan lek och allvar ganska snabbt. Att lyfta frågan och just resonera kring detta är förstås mycket viktigt i sammanhanget gällande våldsamma maktlekar.

Dessa övningar är till för att skapa reflektion och eftertanke. Många saker hänger ihop och man behöver utvecklas på flera plan för att våga ta mogna beslut. Övningarna är både individreflekerande men också stärkande övningar i grupp.

Säg nej!

Det finns många sätt att säga nej på och det kan tolkas olika. Även om ett nej alltid är ett nej så är det bra att vara tydlig. I den här övningen så får deltagarna testa på att säga nej på olika sätt och med olika gester och kroppsspråk. Berätta att övningen handlar om att säga nej och att de ska få prova på olika varianter. Dela in gruppen så att de är två och två. Tänk på att det kan behövas lite svängrum till övningen.

Läs upp de olika instruktionerna och låt paren prova på varandra. Avsluta med att fråga vilken variant som kändes bäst och vilken variant som kändes tydligast. Var det samma? Tyckte alla lika? Är det lätt eller svårt att säga nej?

1. Titta i marken och säg nej
2. Titta i ögonen och säg nej med ett leende
3. Titta i ögonen och säg nej högt och tydligt
4. Lägg armarna i kors, se arg ut och säg nej
5. Rynka på näsan, säg nej och sucka sedan
6. Titta i ögonen, skaka på huvudet och håll sedan upp handen
7. Lägg armarna i kors, skratta och säg nej
8. Vänd ryggen mot och säg nej
9. Titta i ögonen och skaka på huvudet
10. Ta den andres hand med bägge dina händer och säg nej

Statements!

Alla ska stå på en rad bredvid varandra. Om gruppen är stor kan de stå på rad i var sin ända av rummet. Läs upp olika statements efter varandra. Vid varje påstående ska de ta ställning till om de håller med eller inte. Om de håller med ska de ta ett steg framåt, om de inte håller med ska de stå kvar. Diskutera gärna efteråt.

Förslag på efterföljande diskussionsfrågor:

- Är alla placerade lika eller skiljer det sig åt?
- Kan man tycka olika om viktiga frågor kring rättigheter?
- Kan man tolka mänskliga rättigheter olika?
- Tar man barn och ungas rättigheter på allvar i samhället idag?
- Är det skillnad på hur man säger att det ska vara och hur det verkligen är?
- Vad kan man göra om ens rättigheter kränks?

Förslag på statements:

- Vuxna har rätt att kontrollera barns och ungas privatliv!
- Jag har rätt att vara som jag är!
- Vissa har rätt att säga vad de tänker och tycker!
- Vuxna ska se till att barn och unga mår bra och utvecklas!
- Jag har rätt att slå någon!
- Jag har rätt att slippa blir slagen!
- Alla har rätt att slippa våld!
- Barn och unga har rätt till trygghet!
- Jag har rätt att inte bli mobbad!
- Barn och unga har rätt till lek!
- Jag är stolt över mig själv!
- Jag kan säga nej!
- Jag är en bra vän!
- Jag har rätt att strunta i läxorna!
- Jag har rätt att kränka vem jag vill!
- Unga har rätt att vara stolta över sin bakgrund!
- Alla människor är lika mycket värda!

Att arbeta med drama är ett utmärkt verktyg, där deltagarna får in ta olika roller och spegla verkligheten och det fiktiva mot varandra. Scenerna i arbetsboken är skrivna med olika infallsvinklar och med fokus på olika åldrar och situationer där humor och allvar blandas. Detta för att väcka tankar, visa det absurda som kan uppstå och öppna för samtal. Efter varje scen finns det förslag på olika följdfrågor att diskutera kring maktlekar och dess drivkrafter.

SLAVLEK

Av Martina Bigert

ROLLER: JULIA, SHANNA, LOVA, FELICIA (samtliga i 14 års- åldern)

Två tjejer i 14 årsåldern, SHANNA och FELICIA sitter vid ett bord i en skolmatsal. En lång snygg tjej kommer gående genom matsalen, JULIA. Hon sätter sig vid bordet utan bricka.

JULIA

Fy vad det luktar fisk här inne!

SHANNA

Det gick inte att äta.

Shanna nickar mot sin tallrik och puttar bort den från sig åt Felicias håll.

SHANNA

Är det någon som kan låna ut en tia till en glass?

En tunn och blek flicka, LOVA , bär på en bricka med en tallrik fil. Hon tar av tallriken och ställer den framför Julia och sätter sig ner vid bordet.

LOVA

Varsågod.

Julia luktar teatraliskt ut i luften och tittar på Lova

JULIA

Är det du som luktar fisk?

De andra skrattar. Lova skakar på huvudet.

LOVA

Nej.

SHANNA

Du duschade ju inte efter gympan.

LOVA

Lägg av. Jag duschade visst.

Julia tittar strängt på Lova.

JULIA

Det gjorde du ju inte alls. Eller hur?

LOVA

Jo, men...

JULIA

Vem är härskaren?

LOVA

Nej, det gjorde jag inte.

SHANNA

Och vad luktar man då?

LOVA

Du är inte min härskare.

SHANNA

Får hon bete sig så där?

Shanna tittar frågande på Julia.

JULIA

Nej.

JULIA

Be Shanna om ursäkt och gå och hämta en macka åt mig, tack.

Du kanske också vill ha en?

Shanna tittar på Julia.

SHANNA

Du behöver väl inte säga "tack" om hon är din slav?

JULIA

Nej, det har du rätt i. Stick iväg nu. Jag är hungrig som fan.

Lova reser sig och går iväg till matdisken.

JULIA

(ropar efter henne) Lite mjölk också!

Lova som har hunnit en bit bort hör inte.

JULIA

(suckar) Vilket dövöra.

SHANNA

Jag skickar min slav. Felicia, jag vill ha två glas mjölk!

Felicia sitter och äter på sin macka.

SHANNA

Felicia!?

Felicia slutar tugga och tittar upp.

FELICIA

Du ser väl att jag äter?

SHANNA

Vad sa du?

FELICIA

Jag har ingen lust med det där längre.

SHANNA

Har du mens eller?

FELICIA

Nej, jag har bara tröttnat.

SHANNA

(*suckar*) Så funkar det ju inte. Det är *jag* som bestämmer när *du* har tröttnat.

FELICIA

Äh, lägg av! Det är inget roligt längre.

SHANNA

Så kan du ju inte säga till en kung?

FELICIA

Vadå kung? Jag skiter i om du är kung.

Shanna reser sig upp och nyper till Felicia hårt i axeln.

FELICIA

Aj, vad gör du! Är du inte klok?

JULIA

Är man med i leken får man leken tåla.

FELICIA

Jag är inte med i leken, sa jag ju.

Shanna försöker nypa henne igen. Felicia fångar hennes hand och håller fast den i ett hårt grepp.

FELICIA

Sluta, annars säger jag till vår mentor.

JULIA

Åh vad du är boring. Vi som hade så roligt.

Lova kommer tillbaks med två smörgåsar.
Hon ger en till Shanna och en till Julia.
Julia tittar missnöjt på sin smörgås.

JULIA

Det är för mycket smör.

Lova suckar.

JULIA

Slicka av lite då.

Lova tar upp smörgåsen för att slicka av smöret.

FELICIA

Tycker du att det där är roligt?

Lova nickar.

FELICIA

Det kan ju inte vara möjligt. Då är du ju värsta idioten.

Lova tittar osäkert på Julia.

FELICIA

Vill du vara en idiot eller?

Lova skakar på huvudet.

LOVA

Julia har lovat att sno en tröja på H&M om det verkar som att jag lyder henne.

SHANNA

Är det sant? Vad B! Din slav har ingen respekt för dig på riktigt?

Julia skruvar sig.

JULIA

(gäspar) Alltså, jag har också börjat tröttna på det här. Jag lägger ner.

SHANNA

Va? Vi som var värsta kungarna?

JULIA

Jag siktar på att vara en drottning i stället. En grymt bra drottning.

SHANNA

Som Silvia eller vadå? Hur töntig är inte hon?

LOVA

Ungefär lika töntig som du.

Julia, Felicia och Lova reser sig upp och går därifrån. Shanna tittar efter dem.

SHANNA

Men hallå! Silvia och prinsessan Lilian! Vart ska ni?

LOVA

Till Drottningholm fattar du väl, pucko!

SHANNA

Och sno trossor från Madde eller?

FELICIA

You bet!

Felicia ger henne fingret.

-SLUT-

DISKUSSIONSMENY TILL SLAVLEK

Olika frågor

- Varför tror ni att de leker den här leken? Är den rolig? I så fall, på vilket sätt?
- Är den kränkande? I så fall, på vilket sätt?
- Är det vanligt att man är agerar "slav" åt någon?
- Kan vem som helst bli härskare/kung?
- Tror ni att Julia och Shanna skulle ställa upp på att vara slavar?
- Om man gått med på att vara någons slav, finns det någon gräns vad man ställer upp på?
- Vad får härskarna ut av leken? Vad får slavar ut av leken?
- Vilket påstående stämmer bäst; "Slavleken handlar om att utöva makt" eller "Slavleken handlar om att utmana och ha lite roligt"?
- I den här scenen var det bara tjejer, skulle det lika gärna kunnat vara killar? Skulle de i så fall slava kring andra saker?

